

VÝVOJ SŇATEČNOSTI, ROZVODOVOSTI, POTRATOVOSTI A PLODNOSTI V ČESKEJ REPUBLIKE V OBDOBÍ OD ROKU 1995 DO ROKU 2021

DEVELOPMENT OF MARRIAGE RATES, DIVORCE RATES, ABORTION RATES, AND FERTILITY RATES IN THE CZECH REPUBLIC FROM 1995 TO 2021

Adam Kristián Bartko

Abstract

Táto práca sa bude zaoberať porovnávaním rozvodovosti, sňatočnosti, potratovosti a plodnosti v Českej republike . Tieto javy sú ovplyvnené ekonomickými a morálnymi faktormi a začínajú byť veľkým problémom spoločnosti. Štatistickým spracovaním si ukážeme ako sa tieto javy menili postupom času a pokúsime sa zistiť ktoré faktory na tieto javy pôsobia. Zároveň si vytvoríme v tejto práci predikciu živo narodených detí pomocou lineárnej regresie. Naše skúmané obdobie bude od roku 1995 do roku 2021.

This work will focus on the comparison of the divorce, fertility, marriage, and abortion rates in the Czech Republic. These phenomena are influenced by economic and moral factors and are becoming a big problem for society. Statistical processing will show us how these phenomena have changed over time, and we will try to find out which factors affect these phenomena. Also, we will create a prediction of live born children for the future of our society. Our period of study will be from 1995 to 2021.

Kľúčové slová: rozvodovosť, sňatečnosť, pôrodnosť, potratovosť

JEL Code: J10, J11

Úvod

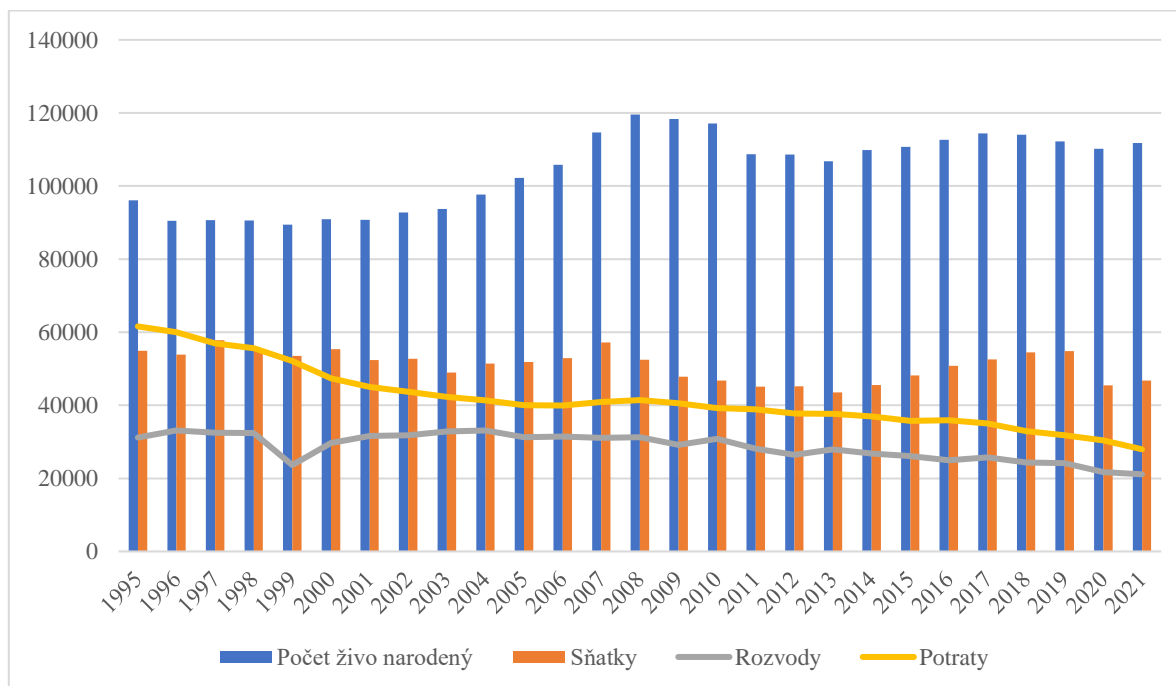
Česká republika na základe zmeny režimu v minulosti, pocítila aj rôzne demografické zmeny. Na demografickú zmenu našich skúmaných aspektov výrazne pôsobila zmena životného štýlu, sebarozvoj, viac kariérnych možností a možnosť cestovania do zahraničia. Rôzne ekonomické a sociálne faktory ovplyvňujú práve vývoj rozvodovosti, pôrodnosti, sňatečnosti a potratovosti (Dufek, 2014). Či už to je zmena spoločnosti alebo ekonomické faktory, ktoré nás ovplyvňujú,

je veľmi dôležité sa zamerať práve na niektoré aspekty z týchto demografických problémov, ktoré môžu alebo priamo ovplyvňujú našu spoločnosť. Negatívne demografické zmeny môžeme chápať ako napríklad nízku pôrodnosť, pokles počtu obyvateľov alebo stárnutie populácie. Cieľom tejto práce je zamerať sa na vývoj všetkých spomínaných, skúmaných aspektov a vytvoriť demografickú analýzu. V našej práci budeme zobrazovať demografické a štatistické ukazatele ako napríklad bazické indexy, obecné miery obyvateľstva či lineárnu regresiu. Všetky údaje, čo budeme porovnávať budú v období od roku 1995 do roku 2021.

1 Celkový počet živo narodených detí, sňatkov, rozvodov a potratov v Českej republike od roku 1995 do roku 2021

Data v prvej tabuľke nám zobrazujú celkové počty živo narodených, sňatkov, rozvodov a potratov v Českej republike od roku 1995 do roku 2021. Na základe týchto dát si vypočítame reťazové indexy a obecné miery jednotlivých období a zobrazíme si vývoj Českej republiky v spomínaných premenných. Na prvý pohľad môžeme vidieť z grafu č.1, že počet živo narodených ako jedinná premenná postupom času stúpa. Tieto dáta využijeme aj na výpočet predikcie živo narodených jedincov pomocou lineárnej regrese.

Graf č.1 – Celkové počty sňatkov, rozvodov, potratov a živo narodených detí v Českej republike

2 Vývoj sňatečnosti, rozvodovosti, plodnosti a potratovosti v České republice

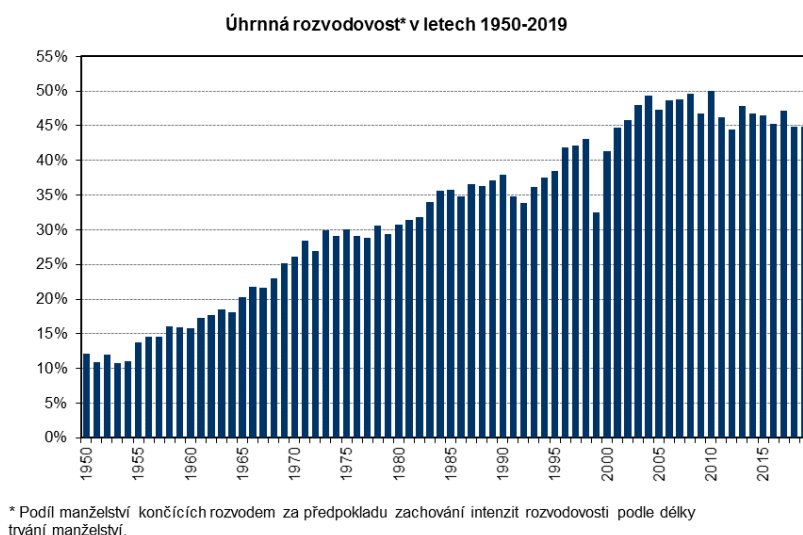
2.1 Sňatečnost

Na základě našich dat můžeme povedat, že lidé mají menší tendenci uzatvárat sňatky oproti minulosti. Pokles sňatečnosti je výrazně způsobený životním stylem a sociálním nastavením lidí. V minulosti byli lidé více rodinně založení a byli pod společenským tlakem aby uzavřeli sňatky se svým partnerem. Na základě tohoto faktoru, uzatvárali sňatky i lidé, kteří na to nemali předpoklady, či už finančné alebo sociálne. Další důvod častějšího uzatvárania sňatkov v minulosti boli neplánované tehotenstvá a fakt, že ľudia v tej dobe nemali možnosť realizovať svoje ciele, čiže ako hlavný cieľ považovali vybudovať si rodinu. Naopak v súčasnej dobe, ľudia majú výrazne viac možností, sú opatrnejší, čo sa týka sexuálneho styku a zároveň je sociálne akceptovateľnejšie mať dlhodobého partnera, s ktorým vychovávajú dieťa v nemanželskom vzťahu. (Pírková, n.d.)

Sňatečnost v České republice začala znovu rásť od roku 2013 až do roku 2019. Práve v tomto roku sa na našom území vyskytol vírus COVID – 19, ktorý výrazne túto situáciu ovplyvnil. Na základe prijatých opatrení, nastal výrazný pokles sňatečnosti. (Štyglerová, 2021)(Hašková & Rabušic, 2008)

2.2 Rozvodovost

Graf č.2 – Úhrnná rozvodovost v letech 1950 – 2019

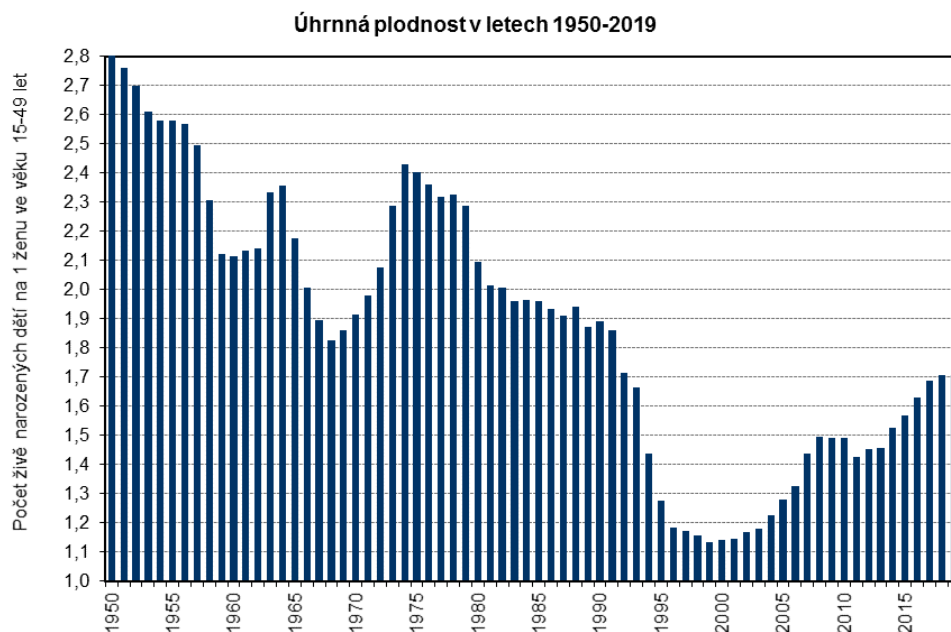

(Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019, n.d.)
Rozvodovost v České republice postupom času klesá. Keď sa pozrieme na počet rozvodov v roku 1995 a 2021, tak zistíme, že postupom času klesol počet rozvodov o približne 10000. V

predchádzajúcom odstavci sme si zhrnuli, že počet sňatkov v Českej republike klesá, čiže z tohto usúdenia nám logicky musí vyplývať, že aj počet rozvodov bude postupom času nižší. Najčastejšie sa rozvádzajú ženy a to približne v dvoch tretinách prípadov (*O rozvoch v Česku | Česko v datech*, n.d.). Na uvedenom obrázku vyššie, môžeme vidieť úhrnnú rozvodnosť, ktorá vyjadruje podiel manželstiev ukončených rozvodom za predpokladu zachovania intenzít rozvodovosti podľa dĺžky trvania manželstva. Síce máme čoraz menší absolútny počet rozvodov, väčšie percento manželstiev končí rozvodom. Na grafickom zobrazení č.2 môžeme vidieť, že v roku 2010 percentuálne najviac manželstiev skončilo rozvodom a v roku 1999 bola táto hodnota najnižšia. Na základe tohto grafického zobrazenia môžeme povedať, že po zmene režimu v Českej republike mali ľudia tendenciu sa rozvádzať, čo môže byť spojené so sebarozvojom alebo väčšími možnosťami, ale tento trend po roku 2010 pomaly upadá a úhrnná rozvodnosť klesá. Najčastejšie sa ľudia rozvádzajú len jedenkrát – 80% všetkých rozvodov. (Kocová et al., 2015) (Fidranský, n.d.)

2.3 Plodnosť

Graf č.3 – Úhrnná plodnosť v rokoch 1950 - 2019

(*Úhrnná plodnosť v letech 1950-2019*, n.d.)

Hlavný ukazateľ plodnosti je úhrnná plodnosť. Zobrazuje nám koľko priemerne detí sa narodí jednej žene počas jej života, za predpokladu, že sa obecná miera plodnosti podľa veku počas reprodukčného obdobia ženy nemenila. (*Demography - Fertility Rates - OECD Data*, n.d.) Z grafického zobrazenia uvedeného vyššie si môžeme všimnúť, že v 70ých rokoch bola

veľmi vysoká úhrnná plodnosť. Tento jav sa spája najmä s pojmom „Husákové deti“ ,kedy štát dával lacné novomanželské pôžičky a rodinám s deťmi bolo poskytované ubytovanie (*Husákové deti - Biblioteka.sk*, n.d.). Tesne pred našim skúmaným obdobím môžeme vidieť výrazný pokles po zmene režimu, ktorý pretrvával aj v našom období. Práve táto skutočnosť bola daná tým, že ako som už spomínal pri sňatkoch a rozvodoch , po zmene režimu ,ľudia mali viac možností a sústredili sa viac na sebarozvoj ako budovanie rodiny. Od roku 2001 môžeme vidieť nárast úhrnnej plodnosti, ktorý pokračuje až po rok 2021. Maximálna hodnota úhrnnej plodnosti a zároveň najvyšší počet živo narodených detí v našom skúmanom období bol v roku 2008.

2.4 Potratovosť ČR

V našom grafickom zobrazení č.1, môžeme pozorovať výrazný dlhodobý pokles potratovosti. V 80.rokoch minulého storočia bola potratovosť vysoká a Česká republika spolu s ostatnými socialistickými štátmi východnej Európy patrila medzi krajiny s vysokým podielom interrupcií. Táto skutočnosť mala dopad na Českú republiku aj v 90.rokoch, ale pomaly potratovosť klesala. Dôvodom poklesu bola lepšia informovanosť obyvateľov Českej republiky v oblasti reprodukcie a zároveň zlepšenie plánovania rodičovstva. Zároveň toto všetko bolo ovplyvnené aj vírusom AIDS, pred ktorým mali ľudia obavy a propagáciou antikoncepčných prostriedkov. V prvej polovici 90. Rokov sa výrazne znížil počet umelých interrupcií a dôvodom bolo zvýšenie poplatku za túto službu (Fikarová, n.d.). Keď si porovnáme prvý rok skúmaného obdobia s posledným rokom, tak môžeme vidieť , že potratovosť sa postupom času znížila o viac ako o polovicu.

3 Bazické indexy jednotlivých období

Tab. č. 1 – Zobrazenie konkrétnych hodnôt bazických indexov jednotlivých období

Rok	Bazické indexy			
	Živo narodený	Sňatky	Rozvody	Potraty
1995	1	1	1	1
1996	0,94	0,98	1,06	0,97
1997	0,94	1,05	1,04	0,93
1998	0,94	1,00	1,04	0,90
1999	0,93	0,97	0,76	0,85
2000	0,95	1,01	0,95	0,77
2001	0,94	0,95	1,01	0,73
2002	0,97	0,96	1,02	0,71
2003	0,97	0,89	1,05	0,69
2004	1,02	0,94	1,06	0,67
2005	1,06	0,94	1,00	0,65
2006	1,10	0,96	1,01	0,65
2007	1,19	1,04	1,00	0,66
2008	1,24	0,95	1,01	0,67
2009	1,23	0,87	0,94	0,66
2010	1,22	0,85	0,99	0,64
2011	1,13	0,82	0,90	0,63
2012	1,13	0,82	0,85	0,61
2013	1,11	0,79	0,90	0,61
2014	1,14	0,83	0,86	0,60
2015	1,15	0,88	0,84	0,58
2016	1,17	0,92	0,80	0,58
2017	1,19	0,96	0,83	0,57
2018	1,19	0,99	0,78	0,54
2019	1,17	1,00	0,78	0,52
2020	1,15	0,83	0,70	0,49
2021	1,16	0,85	0,68	0,45

Pre provonanie ako sa menili jednotlivé premenné postupom času k jednému roku sme si vytvorili bazické indexy. Ako naše základné odbobie sme si určili rok 1995. Bazické indexy nám ukazujú ako sa jednotlivé roky zmenili oproti roku 1995. Na základe našej tabuľky môžeme ľahko určiť , či daná premenná klesá alebo stúpa postupom času. Počet živo

narodených vzrástol takmer o 16% od roku 1995 do 2021. Počet sňatkov naopak klesol o približne 15%. Počet rozvodov je nižší o 32% v roku 2021 oproti roku 1995. Najväčší rozdiel medzi rokom 2021 a 1995 je pri potratoch, v roku 2021 je počet potratov nižší až o 55%.

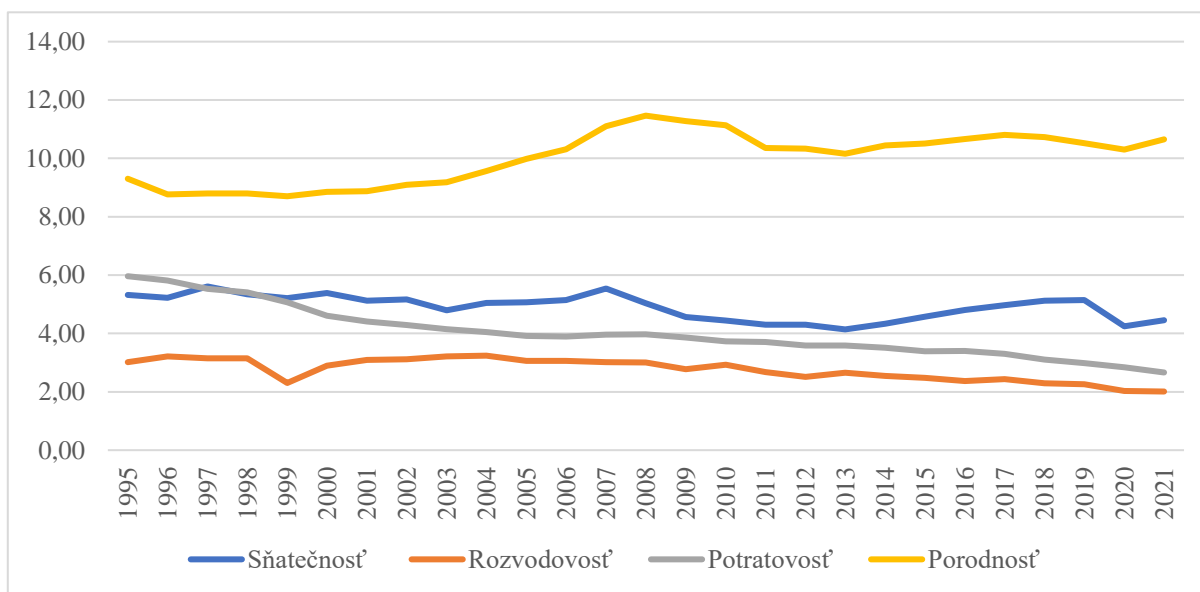
4 Demografické ukazatele - Obecné/hrubé miery rozvodovosti, sňatečnosti, pôrodnosti a potratovosti

Obecné miery nám vyjadrujú počet udalostí, v našom prípade počet živo – narodených, rozvodov, sňatkov a potratov na 1000 obyvateľov danej populácie. V grafe číslo 4 môžeme pozorovať zmenu vo všetkých skúmaných mierach postupom času . Pre znázornenie zmeny postupom času sme si v tabuľke číslo 2 zobrazili hodnoty obecných mier z nášho prvého skúmaného roku 1995 a zároveň z posledného roku 2021.

Tab. č. 2 – Zobrazenie hodnôt prvého a posledného skúmaného roku obecných mier

Rok	Sňatečnosť	Rozvodovosť	Potratovosť	Pôrodnosť
1995	5,32	3,01	5,96	9,30
2021	4,45	2,01	2,66	10,65

Graf č. 4 – Celkový počet sňatkov, rozvodov, potratov a živo narodených detí na 1000 obyv.

4.1. Obecná miera sňatečnosti

Obecná miera sňatečnosti počas skúmaného obdobia dosiahla svoj vrchol v roku 1997 s hodnotou 5,61 na 1000 obyvateľov a najnižšia hodnota tejto miery sa vyskytla v roku 2013 s hodnotou 4,14. Z grafického zobrazenia č. 1 môžeme pozorovať klesanie hodnôt od roku 2007 do roku 2013, od tohto roku začali hodnoty stúpať, ale v roku 2019 opäť môžeme vidieť výrazný pokles hodnôt, čo je spôsobené vírusovým ochorením COVID – 19 a prijatím štátnych opatrení. Hodnota v našom prvom skúmanom roku (1995 – 5,32) je rapidne vyššia v porovnaní s posledným rokom (2021 – 4,45).

4.2. Obecná miera rozvodovosti

Z grafického zobrazenia číslo 1, môžeme pozorovať rapidný pokles obecnej miery rozvodovosti v roku 1998. Po tomto roku opäť hodnoty stúpili a zároveň boli pomerne konštantné do roku 2010, kde opäť môžeme vidieť postupný pokles hodnôt. Obecná miera rozvodovosti v roku 1995 mala hodnotu 3,01, čo sa postupom času znížilo až na 2,01 pre rok 2021.

4.3. Obecná miera potratovosti

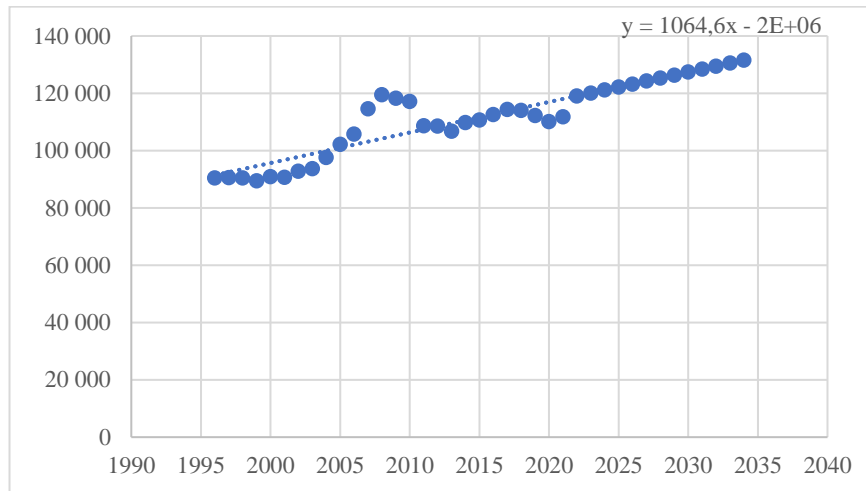
Spomedzi všetkých skúmaných mier, obecná miera potratovosti má tendenciu len postupne klesať s veľmi malými výkyvmi ako jediná. Hodnota v roku 2021 dosahuje 2,66 potratov na 1000 obyvateľov stredného stavu, čo je výrazne menej v porovnaní s rokom 1995, kde hodnota dosahovala takmer 6 potratov na 1000 obyvateľov stredného stavu.

4.4. Obecná miera pôrodnosti

V našom skúmanom období môžeme vidieť, výrazný nárast obecnej miery pôrodnosti od roku 2003 do roku 2008, kde sa nachádza aj najvyššia hodnota 11,46 detí na 1000 obyvateľov. Od roku 2008 do roku 2013 naopak môžeme vidieť pokles obecnej miery pôrodnosti. Hodnota v roku 1995 dosahuje 9,3, zatiaľ čo hodnota v roku 2021 10,65 narodených detí na 1000 obyvateľov stredného stavu.

5 Lineárna regrese živo – narodených detí

Graf č. 5 – regrese živo – narodených detí v ČR do roku 2035

Pre zobrazenie odhadovaného vývoju živo – narodených detí v Českej republike sme si vytvorili lineárnu regresiu živo – narodených detí. Naše odhadované obdobie je od roku 2022 do roku 2035. Na grafickom zobrazení č.5 môžeme vidieť, že podľa nášho odhadu počet živo narodených detí bude stúpať. V roku 2035 je odhadovaný počet živo – narodených detí približne 133 000, čo je v porovnaní s rokom 1995 (96 097) takmer o 37 tisíc obyvateľov viac.

Záver

V našej práci sme skúmali vývoj rozvodovosti, sňatečnosti, potratovosti a plodnosti v Českej republike. Naše skúmané obdobie bolo od roku 1995 do roku 2021. Náš zdroj základných dát pre túto prácu bol Český statistický úrad. Zistili sme, že ľudia po zmene režimu mali väčšiu tendenciu pracovať na sebarozvoji, chuť cestovať a rodina pre nich nebola na prvom mieste. Zároveň všetky naše skúmané kategórie ovplyvnil COVID – 19. Po porovnaní našich výsledkov, môžeme prehlásiť, že počet – živo narodených v našom skúmanom období stúpala a taktiež aj obecná miera pôrodnosti. Všetky ostatné premenné, či už v obecných mierach alebo ako absolútne počty klesajú. Najvýraznejšie za naše obdobie klesla obecná miera potratovosti – takmer o polovicu. Taktiež sme zistili, že máme menší absolútny počet rozvodov oproti minulosti, je to spôsobené nižším počtom sňatkov. Uvedená úhrnná rozvodnosť na grafe č.2 nám ale hovorí o tom, že väčšie percento manželstiev končí rozvodom práve v posledných rokoch skúmaného obdobia. Bazické indexy v našej práci nám zobrazili porovnanie jednotlivých rokov oproti nášmu základnému roku, čo bol pre nás rok 1995.

Reference

Demography—Fertility rates—OECD Data. (n.d.). theOECD. Cit 10. november 2023, z <http://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm>

Dufek, J. (2014). The evaluation of the marriage rate, divorce rate and natality in the South Moravian Region. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 53(6), 53–62. <https://doi.org/10.11118/actaun200553060053>

Fidranský, T. (n.d.). *Katedra demografie a geodemografie.*

Fikarová, N. (n.d.). *Potratovost obyvateľstva Českej republiky, časový vývoj a prostorová diferencovanost.*

Hašková, H., & Rabušic, L. (2008). K nízké sňatečnosti v České republice. *Sociální studia / Social Studies*, 5(2), 9–33. <https://doi.org/10.5817/SOC2008-2-9>

Husákové deti—Biblioteka.sk. (n.d.). Cit 10. november 2023, z https://www.biblioteka.sk/encyklopedia/?pojmem=Hus%C3%A1kove_deti&veda=36086

Kocová, M., Kusovská, M., & Šídlo, L. (2015). *Rozvodovost po česku.* 24, 20–21.

Ne všechno se páruje aneb o rozvodech v Česku. (2016, apríl 1). Česko v datech. <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/38-ne-vsechno-se-paruje-aneb-o-rozvodech-v-cesku/>

O rozvodech v Česku | Česko v datech. (n.d.). Cit 10. november 2023, z <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/38-ne-vsechno-se-paruje-aneb-o-rozvodech-v-cesku/>

Pírková, A. (n.d.). *UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI.*

Štyglerová, T. (2021, máj 26). *Rostoucí sňatečnost zastavil koronavirus | Statistika&My.* <https://www.statistikaamy.cz/2021/05/26/rostouci-snatecnost-zastavil-koronavirus>

Úhrnná plodnost v letech 1950-2019. (n.d.). Úhrnná plodnost v letech 1950-2019. Cit 10. november 2023, z <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-plodnost-v-letech-1950-2019>

Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019. (n.d.). Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019. Cit 10. november 2023, z <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-rozvodovost-v-letech-1950-2019>

VÝVOJ SŇATEČNOSTI, ROZVODOVOSTI A PORODNOSTI V JIHMORAVSKÉM KRAJI - PDF Free Download. (n.d.). Cit 10. november 2023, z <https://docplayer.cz/108761974-Vyvoj-snatecnosti-rozvodovosti-a-porodnosti-v-jihomoravskem-kraji.html>

Contact

Adam Bartko

Vysoká škola ekonomická v Praze

Nám. W. Churchilla 1938/4, Praha 3 – Žižkov, 130 67

bara37@vse.cz